

Kristian Novak

Cigány, de a legszebb

A zsákmány
(Regényrészlet)

A menekülésem egy olyan hullám, amely megállás nélkül járja be az egész világot.

Akkor kapott el először, amikor még gyerek voltam, al-Anfal idejében. Úgy sodort el Moszulig, mint a vízpartra, folytatva útját tovább a Föld körül, aztán később, miután megkerülte, újra magával ragadott. Az a huszonöt év, amit Moszulban töltött, csupán egy lélegzetvételnyi szünet volt.

***

Hallottam an-Anfalról, fordítottam pár szöveget a Közel-Kelet fegyverpiacáról. Ez egy a meleg, emberi történetek közül, ami ott történt. Az iraki-iráni háború idején, a nyolcvanas években, a felfegyverzett iraki kurdok Irán oldalán álltak. Szaddám ezt mészárlással torolta meg. Azt mesélik, a halottak mennyisége hat számjegyű volt.

***

De az összes menekülés ugyanaz, ugyanaz a kő, ugyanaz a zuhanás a dzsehemenben.

Azad a pályaudvaron alszik, nézem őt, ő meg nem is tudja, miért döntöttem úgy, hogy vele tartok. A hely, ahol meg szokott pihenni, átváltozott egy olyan helyé, ahová az ember nem egyedül érkezik meg. És azt ki kell érdemelni, ahhoz embernek kell maradni, különben sohasem érkezhetsz meg oda. Érted? Már nem volt fontos, hogy épen és egészségesen érkezzem meg Calais-ba.

Íme, Azadban visszatért hozzám az öcsém, gondoltam. Itt van, kaptam még egy esélyt.

***

Terék Anna fordítása

Először említi az öccsét. Nem mondja a nevét, lehet, hogy hazudik. Kérdi, hogy kaphatna-e még valamit enni. Azt mondja: adják ide ma a holnapi adagomat, és holnap nem fogok ételt kérni. Először sajnálom meg őt igazán. Rendelek, hoznak nekünk kórházi ételt, mindkettőnknek, marhát szaftban és metélt tésztát. Csendben eszik, nem nyúl az én adagomhoz. Rágyújt, én meg kérem, hogy folytassa. Szeretnék hallani erről az első meneküléséről.

***

Voltak arra utaló jelek, hogy el kell hagynom majd Moszult, csak nem akartam őket látni. Azt gondoltam: itt találtam rá Dilarára, itt születtek a fiaim, ha én itt házakat építettem, ugyan ki tudná tőlem elvenni ezt a várost?

Úgy tettem, mintha engem nem is érintene, amikor elindult ez az egész, még pár évvel ezelőtt. Egyre több lett a jöttment, hozták magukkal a családot, hangosak voltak, visszhangzott tőlük a külváros. A moszuli meg fél tőlük, a moszuli finom, tanult ember. Többé már nem tudod, hol parancsolnak a törzsek, és hol a régi Baathisták. A Daesh könnyen foglalta el Moszult, ezt tudad? Már évekkkel előtte suttogtak róla a háttérben, terveket kovácsoltak, hogyan fogják megtámadni a rendőröket, hogy fogják kivégezni ezt vagy azt az embert, és hogy mindenért a keresztények a hibásak, a jeziditák és a kurdok. Aztán az Al-Kaida egyik vezetőjét letartóztatták, itt, úgy húszpercnyire a házamtól. Én meg közben csak arra gondoltam, hogy milyen csodálatosan alakítottam az életemet, hiszen senkit sem sértettem meg.

Elmentem egy bolt mellett, amit fél órával azelőtt repítettek a levegőbe. A tulajdonos meztelenül ült az úton és sírt. Én meg csak arra tudtam gondolni, hogy bocsáss meg, Istenem, de miért nem megy el innen, csak úgy, egyszerűen? Rám ez nem vonatkozott, mert én házakat építettem ebben a városban, ki vehetné azt el tőlem?

Még akkor is, ha ez nem a szülővárosom, ki kellett érdemelnem. Gyerekként érkeztem ide. Egy Al-Sikhana feletti faluból, talán kétórányi járásra onnan. Nehéz a háborúról beszélnem, sosem tudtam, hogyan kéne beszélnem róla. Moszulban nem hallottak al-Anfalról, de amit tudtak is, arról sem beszéltek soha. Ha emlegettem volna, ha mindenféle magammal hurcoltam volna, körbe, mint egy zászlót, akkor csak gyorsabban előidéztem volna az újabb menekülésemet.

Azt tudom, hogy Irak és Irán között kitört a háború. Irakban a kurdok többsége az irániak oldalán állt. És ez minden. És ebből az egyetlen tényből kifolyólag, aminek hozzám semmi köze sincs, mert valaki olyan kezdte el, aki nem én vagyok, és ebben a helyzetben nem én leszek az, aki befejezi majd, ebből az egyetlen tényből kifolyólag történt az, hogy a saját országomban idegen lettem, örökre.

Mindaz, amit a háborúban láttam, egyetlenegy képpé olvadt össze. A falumba, ahová valószínűleg már ezer éve nem látogatott el senki, hirtelen elkezdtek beözönlöni az emberek a hegyről. Először hárman jöttek, aztán többtucatnyian.

Keveset tudtam azokról, akik tőlünk távolabb éltek. A nagyapám azt mondta, hogy ezek furcsa szerzetek. Csak kiabálva tudnak beszélni, mert annyira távol laknak egymástól, szétszórva. Nem bírkát tenyésztenek, hanem kecskét. A gyerekeik úgy viselkednek, mint a felnőttek, nincs iskola a falujukban. Időnként megjelentek, hogy eladjanak vagy vásároljanak valamit, de sohasem maradtak sokáig, most meg ok nélkül jöttek, és nem úgy tűnt, hogy vissza akarnának menni.

Élőhalottak voltak, nem tudták elmondani, hogy mi lelte őket.

Már rég lemondtam a felejtésről. Ahányszor becsukom a szemem, látom magam előtt azt a kislányt, olyan magas, mint én, meg az anyját. Alkonyatkor érkeztek, gyalog. Nézem a fekete foltot a kislány ruhájának hátsó részén, és először észre sem veszem, hogy az anyja nehezen lélegzik, csikorog a mellkasa.

Állunk csendben és nézzük őket, senki meg se mozdul, mikor a nő elvágódik, mint egy darab fa, egyenesen az arcára. A kislány nem sír, nem beszél, el sem moccan a helyéről, és folyamatosan az arca előtt tart egy kendőt, eltakarja a feje bal oldalát. A kendő fehér, és vörös csillagok bújnak elő rajta. Valami fagyos csillagok. A kendő alatt a bőre lóg. Úgy szorította az arcának azt a részét, mintha így majd vissza tudna nőni magától.

Az anya még egyszer felkelt, inni kért, egyenesen a faulban levő kevés kecske egyikéből, azt hajtogatta, hogy bibure, bibure, bocsánat, bocsánat, de nem tudni, kinek, mert senkit sem látott. Körülötte álltunk, mikor kilehelte a lelkét. Féltünk ezektől az emberektől, azt hittük, hogy fertőzöttek. Elsőként a nagyapám emelte fel a hangját, felszólított bennünket, hogy segítsünk nekik. De szörnyűek voltak ezek a mérgezett félemberek. Vérzett az orruk, égési sebbel volt tele a bőrük, volt, amelyik tele volt hólyagokkal, a szemük sárga volt meg

fekete. Úgy ziháltak, mint az elveszett lelkek. Azok, akik életben maradtak, nedves rongyot kellett, hogy viseljenek az arcuk előtt, mert fáj nekik a napfény. Csak a legbátrabbak vittek nekik ételt közülük.

Nem értettem semmit, ahogy az öregek sem, de ők úgy tettek, mintha minden világos lenne. Még mielőtt a faluban bárki is magához térhetett volna, még mielőtt a férfiak összeülhettek volna, hogy megtárgyalják, mi legyen, eljöttek értünk is.

Csak jóval később hallottam arról, hogy milyen büszke neveket adtak ezeknek a rajtütéseknek. Az al-Anfal szó a Koránból való, azt jelenti: zsákmány. De az, hogy ezt tudom, az nem jelenti azt, hogy értem is. Csak azt tudom, amit láttam, idegen félembereket, egy kislányt, akinek lóg az arcáról a bőr, anyámat elvezetik, közben a nővérét szólogatja, nagyapát agyonverték a ház mögött, apám kinn volt a kecskékkal a legelőn, örülök, hogy nem láttam, mit műveltek vele.

Tízéves voltam, sovány és kicsi, nagypapa azt mondta, átlát rajtam, s hogy inkább vagyok köd, mint ember. Talán ezért nem vettek észre. Olyanokat kerestek, akik tudták cipelni a fegyvert. Tíz belégzés és tíz kilégzés alatt összekészítettem pár dolgot, a vállamra vettem az öcsémet, először elbújtam előlük a ház mögött, aztán nyugat felé indultam. Nem tudtam, hogy Moszulban fogunk kikötni. Nem volt más tervem. Menekülni, míg el nem érem az óriási falat, a mély vizet, míg le nem járom a lábamat, vagy míg egyszerűen el nem tűnök.

Tudtam, hogy messze, északon vannak a mieink, a kurdok. Van katonaságuk, és gondoskodnak az ilyenekről, mint amilyenek mi voltunk az öcsémmel. De nem tudtam, milyen messze van ez, vagy hogy belebotlunk-e abba a ferde szájú emberbe, aki agyonverte a nagyapámat. Csak annyit tudtam a hegyekről, hogy ott fent, a falvakban vannak rokonaink, de nem tudtam, hogy hányat kíméltek meg közülük. Mindnyájuk közül csak a nagybátyám maradt életben, mert, mint később elmesélte, halottnak tette magát.

Az ellenkező oldalon, dél felé – ott volt Moszul. Annak idején apám járt ott pár alkalommal és mesélt róla, hogy milyen a város, azt mesélte, hogy az egy óriási palota. Ott nem szeretik a hegyről jött embereket, büszkék a városiak. Mesélte apám, hogy mind azt hitték, hogy ő jezid, de hogy bizonyítsa be nekik az ember, hogy muzulmán, mikor a városba érkezik, nyakig porosan.

Szentül hittem abban, hogy csakis Moszulban találunk menedékre, az óriási palotában. Máshol mindenütt félemberek mászkálnak, felpuffedt arccal, lógó bőrrel.

Féltettem magamat, de még jobban az öcsémet. Nélkülem is túl tudná élni, valaki majd megsajnálja ezt a kisgyereket. De ha ő meghal, én utána halok rögtön, ezt tudtam. Ez volt akkor az én feladatom, ezt bízta rám Allah.

Az öcsém még nem tudott rendesen beszélni. És ez jó volt, mert nem tudta megkérdezni, hol vannak a szüleink, hol van az anyja. Én meg ütöttem, ha sírt, nyomtam a kenyeret a szájába.

***

Azt kérdi, van-e öcsém, aztán váratlanul összetörik, annyira, hogy nem kap levegőt, a székről lecsúszik a földre, nyomja a fejét a tenyerébe, sír és úgy dörzsöli az arcát, mintha le akarná tépni. Felkiált, neveket mond, szólóingat valakiket. Megpróbálom felemelni, de mintha holttestet emelnék. Azt hiszem, az öccse végül meghalt, úgy folytatódik majd a történet. Sikerül felemelnem a székre, egymást öelve maradunk pár percig. Próbálom elterelni a gondolatait az öccséről, kérdem, milyen volt Moszul, mikor először látta. Megismétlem a kérdést párszor. Végül összeszedi magát és azt mondja:

– Zöld.

Elmosolyodok: hogyhogy zöld, a sivatag közepén? Azt mondja, ott nincs sivatag.

***

Zöld, ahogy mondom. Nem csak nekem. Úgy hívják Moszult, hogy a Nagy Zöld, Al-Khadrah. Amikor megérkeztünk a városba, mi, a két koszos parasztgyerek, nem tudtam hinni a szememnek, hogy mennyire szép, ahogy az egész növekszik és remeg, hallod, ahogy ver a szíve. Az egész város egy palota. Majdnem két teljes napig cipeltem az öcsémet, étlen-szomjan, de tudtam, hogy azon a helyen minden rendben lesz. Zöld, emlékszem. És emlékszem a jégre.

***

Rágyújt egy cigarettára.

– A jégre? – kérdezem.

***

A Nineveh International Hotel előtt, Moszul legszebb utcájában, az Al-Ghabaton megálltunk és néztük a hatalmas jégkockát. Letették a kamionról. Akkor láttam életemben először megfagyott vizet, magad is el tudod képzelni. A pincérek egy kis kocsira dobálták és vitték be a hotelbe. Csak mi ketten és az a jég. Nem tudtam, mit csinálnak vele, azt mondtam az öcsémnek, hogy ez élő üveg, de én magam sem tudtam, hogy mi ez. Csak szerettem volna, ha nekem is lenne. Óriási hideg kockám, amiből köd száll felfelé. Annyira éhes voltam, hogy ételekről álmodtam. Azt gondoltam, ha egy nap lesz ilyen kockám, majd álmodhatok végre más dolgokról is.

***

Megint énekel. Az a dal címe, hogy *Been Idaya*, azt mondja, hogy a kedvenc énekese, Majeda al-Mohandes énekl. Arról énekel, hogy az ember a nő kezei közül úgy tűnik el, mint egy darab jég. Azért szeretem ezt a dalt, mert értem, mondja.

***

Senki sem figyelt fel ránk, így hát pár hétig az öcsém és én egy földbe vájt gödörben éltünk, szó szerint. Esett az eső, és mi vizesek voltunk. Sütött a nap, és mi boldogok voltunk. A kórházban akartam dolgozni. Azt gondoltam, hogy aki ott dolgozik, az ott alhat is és hogy sosem okozna gondot meggyógyítani valakit, aki faluról érkezett. Mindnyájan az adósaim lennének.

Az öcsém azért halt meg, mert túl sokáig gondolkodtam, hogy hol találok ételt, és túl keveset törődtem a köhögésével. A köhögés ölte meg őt, nem az éhség. Túl sok földet szívott le a tüdejébe, és egyik reggel már nem lélegzett többé. Nem tudtam, hogy a halál ilyen is lehet: egy gyerek, akit nem lehet felébreszteni.

Úgy halt meg, hogy nem tudott beszélni, nem tudott egyetlen szót sem.

Otthagytam, gyalogoltam a városban egész nap, este leültem egy ház elé és vártam, hogy én is meghaljak. Jöttek értem, emlékszem, hárman jöttek, azt kérdezték, miért nézek így ki és mondták, hogy minden rendben lesz. Az árvaházba vittek. Láttam, hogy nem mindegyik arab gyűlöli a kurdokat, és hogy nincs okom arra, hogy gyűlöljek minden arabot, mert egy közülük, akinek ferde szája volt, agyonverte a nagyapámat. Elvezettem őket a gödörhöz, aztán ők elásták

az öcsémet. Hallottam, hogy az egyik sírásó azt mondja a másiknak: gyűlöli a gyerekkoporsókat. Viszed a válladon, és nehéz megtalálni az egyensúlyt.

***

Majd maga eldönti, hogy ezt mind csak kitalálja-e vagy igaz. Engem erről többé ne is kérdezzen.

Szomorú, de nyugodt. Azt mondom neki, hogy nem muszáj tovább beszélnie erről. És csak hogy közelebb kerüljek hozzá kicsit, azt mondom neki, örülök, hogy sikerült új testvért találnia. Ő zavarodottan válaszol, erőtlenül, tompán néz: igen, azt hittem, Azad egy esély arra, hogy kitejpm az életet gyökerestül. Azt az életet, amely oda volt elültetve, abba a gödörbe, az öcsémbe, aki még nem tudott beszélni. Az árvaházról beszél nekem, úgy tűnik, nem volt neki rossz ott, megtanult arabul. Hai Al-Dzsaziernek hívják azt a városrészt, ahol az állami gyermekotthon van, ez fontos információ lehet, ha ellenőrizni akarja.

Azt mondja, tizenhat évesen hagyta el az árvaházat. Úgy számolom, ez az öbölháború után volt, valamikor kilencvenöt környékén. Először takarítóként dolgozott egy boltban, aztán rövid ideig árufeltöltő és eladó volt, végül kőműves lett belőle.

***

Ez volt a vágyam, hogy házakat építsek. Hogy így jogot szerezsek arra, hogy abban a városban éljek. Ha egy idegen valami rosszat mondott a moszuliakról, az olyan volt, mintha engem sértene meg. A moszuliak fősvénységéről szóló vicceket rosszabbul tűrtem, mint azokat, amik Kakiról, a buta és műveletlen kurdról szóltak. Inkább voltam moszuli, mint bármi más. Csodás város volt, én mondom neked.

Hetven százalékuk tanult ember, tudod, mit jelent ez? Mindenki valaminek a szakértője volt, a keresztények a legjobb aranyművesek, az örmények a legjobb villanyszerelők. Alig voltak olyanok, akik nyomorogtak. Büszke emberek, iskolázottak, szorgalmasak, tartásuk van. Ezért is tűrik őket rosszul a betelepülők. Régebben még másképp volt, nem morogtak mind egymásra. Szabadnapokon kirándulni ment mindenki a környékre, viszed az ételt, a teát, leterdelsz, leteríted a takarót és nézelődsz, van-e ismerős. Senki sem kérdi, milyen nemzetiségű vagy. Szaddámot gyűlöltem, tudod, hogy értem. De béke volt. Senki sem nézte, ki a kurd, ki az arab, ki a keresztény. Nem volt olyan, hogy te síita vagy, én szunnita. Vannak ott

keresztény kolostorok Moszul körül, Szent Benham, Szent Meti, oda régebben a muzulmánok is jártak, fogadalmat tettek, hogy jönnek és gyertyát gyújtanak, ha teljesül a kívánságuk.

Dolgoztam arabokkal, ők voltak a legtöbben, de voltak kurdok és jordániaiak meg mások is. Többé-kevésbé jól kijöttünk mind egymással, vigyáztunk egymásra, én mondom neked, ott lehetett élni, egészen addig, míg el nem kezdtek jönni az aafárok. Azért hívják így őket, mert Tel Afar környékéről valók, nyugatról, a nagy részük türkmén. Törzsek jöttek, hordák, összetartottak, átnéztek rajtunk, felfegyverzetek voltak, nem érdekelte őket se az iskola, se a munka, csak hogy a lányaik jól menjenek férjhez. A moszuliak magasról néztek le rájuk, hát hogy máshogy. Dolgoztam közülük is párral. Buták és komolyak, nem értik a viccet. Különösen utálják a kurdokat, mert ott is velük volt bajuk, ahonnan ők jöttek. És itt a viszály. Tudod, hogy örültek, mikor megérkezett Daesh? Megjött az aafárok szövetségese, hol vannak most a büszke moszuliak?

***

Dühös. Azt ismételteti, hogy az az ő városa, hogy ott temette el az öccsét. Kérem, vissza akar-e menni oda, ha majd lehet. Nem a feleségéért és a gyerekekért, hanem hogy ott éljen. Elgondolkodik, azt mondja: lehet, hogy az már soha nem is lesz lehetséges. És hogy már majdnem mindent elfelejtett, elveszített útközben. Mondom neki: nem így van, nézd csak, mennyi mindent elmeséltél nekem.

***

De már nem látok képeket, mondtam neked. A szavakból kiesett minden. Csak ismételtetem a mondatokat, mint mikor Azadnak ismételtettem, amikor Cizrében vártunk, a pályaudvaron.

***

Kérdezem, elmondott-e neki mindent.

***

Nem. Meséltem neki az életről, de sosem mondtam el neki, hogy kit ismertem fel benne.

A fordító a munka ideje alatt Babits Mihály műfordítói ösztöndíjban részesült.